

WEBSITE | WEB TV | TABLET | SMARTPHONE

38-39
πρώτο θέμα
07.12.14

Ο ΤΥΜΒΟΣ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ

Βαλέριο Μάσιμο Μανφρέντι (Ο Ιντινά Τζόουνς των αρχαιολόγων)

«Το μπεστ σέλερ της Αμφίπολης έχει γυναίκα ηρωίδα»

Αρχαιολόγος, πανεπιστημιακός δάσκαλος και, κυρίως, ιδιαίτερα παραγωγικός και δημοφιλής συγγραφέας, ο Βαλέριο Μάσιμο Μανφρέντι έχει εκδώσει ως σήμερα περίπου 20 βιβλία, τα οποία σημειώνουν εντυπωσιακή επιτυχία παγκοσμίως, υπερβαίνοντας σε πωλήσεις τα 12.000.000 αντίτυπα

Ο Μανφρέντι δεν γράφει μόνο επιστημονικές μελέτες αλλά και ιστορικά μυθιστορήματα, παραμένοντας όμως πάντα πιστός στην Αρχαιολογία, εφόσον η διαρκής πηγή έμπνευσής του παραμένει πάντοτε και αποκλειστικά ο αρχαίος κόσμος.

στον Βασίλη Τσακίρογλου
tsak@protothema.net

Επίσης, θα μπορούσε να διεκδικεί τον τίτλο του ειδικού σ' ένα από τα μεγαλύτερα -και έως σήμερα άλυτα- αρχαιολογικά μυστήρια: το πού ακριβώς βρισκείται ο τάφος του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η μελέτη «Μέγας Αλέξανδρος, το μυστικό του τάφου του» (εκδόσεις Ψυχογιός) είναι ένα από τα πιο γνωστά και δημοσιολάβ βιβλία του Μανφρέντι, ένα σύγγραμμα αφιερωμένο στα ανήλικα και τα παρόμοια που περιβάλλουν την ταφή του θρυλικού Μακεδόνα ηγέτη. Μόλις αποκλειστικά στο «ΘΕΜΑ», ο Ιταλός συγγραφέας αναλύει τι θα μπορούσε να κρύβει -και τι όχι- ο τύμβος Κοστώ.

Αντίθετα με την επικρατές της ανασκαφής Κατερίνα Περιστέρη, η οποία αντλεί να αποκλείσει το ενδεχόμενο να είναι θαμμένος στην Αμφίπολη ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Μανφρέντι έχει επί αυτού πολύ λίγες αμφιβολίες.

- Έχετε συγγράψει τέσσερα βιβλία για τον Μέγα Αλέξανδρο, μια ημι-μυθιστορηματική τριλογία και μια ιστορική μελέτη ειδικά για τον τάφο του. Υπάρχει κάτι που θα προσέβατε ή θα τροποποιούσατε στα κείμενά σας μετά την αποκάλυψη της Αμφίπολης;

Όχι, διότι δεν νομίζω πως υπάρχει άμεση σχέση του τύμβου Κοστώ με τον Μέγα Αλέξανδρο. Αν υποθέσουμε ότι το ταρταρισμένο σάμα, η μούρμα του Αλεξάνδρου, μεταφέρθηκε στην Ελλάδα, δεν είμαστε σε θέση να φανταστούμε καν τον θόρυβο και τον ενθουσιασμό που θα είχε προκληθεί τότε. Ούτε ως η ώλιος, η είδηση για τον θάνατό του μαθεύτηκε πολύ γρήγορα στην Ελλάδα - και μάλιστα ένας από τους πρώτους που το έμαθαν ήταν ο Αριστοτέλης. Θα μπορούσε ένα τέτοιο νέο να μείνει κρυφό; Δεν είναι λογικό. Γιατί να μεταφέρει κάποιος την πιο σπουδαία μούρμα της εποχής, έναν νεκρό που είχε ήδη προλάβει μυθικές διαστάσεις, μόνο και μόνο για να τον κρύψει σε μια εντελώς άσημη γωνιά της Μακεδονίας; Και, μάλιστα, σφοδρά θα είχε κάνει ένα πολύ μεγάλο και επικίνδυνο ταξίδι, από το σημερινό Ιράκ έως τη Χαλκιδική; Ο Αλέξανδρος ήταν ο μεγαλύτερος ηρώας, ήταν ο ίδιος το απόλυτο σύμβολο νίκης, γιατί κάποιος να τον ενταφίσει κρυφό σ' ένα μέρος όπως ο λόφος Κοστώ; Ο οποίος, αν το κατασκεψτούμε, δεν βρίσκεται καν ακριβώς στην Αμφίπολη. Είναι ένα μέρος που δεν έχει καμία ιδιαίτερη σημασία.

- Γιατί δεν θα μπορούσε να είναι ο Μέγας Αλέξανδρος θαμμένος σ' ένα τόσο μεγαλοπρεπές μνημείο όπως αυτό της Αμφίπολης;

Αυτό, κατά τη γνώμη μου, αποκλείεται για πολλούς λόγους, αλλά το ιδιαίτερο

ορίστικο γεγονός είναι ότι δεν διαθέτουμε καμία γραπτή μαρτυρία ότι ο Αλέξανδρος εξόρισσε ποτέ ως τελευταία του επιθυμία να ταφεί στις Αγές, δηλαδή στη βασική προτεινόμενη τα Μακεδονία, τη σημερινή Βεργίνα. Αντίθετος, βίσει των αρχαίων πηγών, ο ίδιος ήθελε μύλλον να ταφεί στην όαση Σίβα, στην Αιγύπτο. Επίσης, κανένας από τους φίλους του δεν επέστρεψε στη Μακεδονία. - Αυτό που γνωρίζουμε είναι ότι ο σκελετός που έχει βρεθεί στον τύμβο Κοστώ δεν φέρει ίσως ταρίχευσης, άρα δεν είναι ο Μέγας Αλέξανδρος. Πώς εξηγείται όμως η μωμιοποίηση του σώματός του;

Πιθανότατα διότι ο νεκρός θα μεταφερόταν στις Αγές, οπότε το πτώμα έπρεπε να ταρταριζόταν ώστε να μην αποσυντεθεί στη διάρκεια του μεγάλου ταξιδιού ως τις Αγές. Η Μακεδονία μπορεί να ήταν ο τελικός προορισμός της ταφικής μωμίας. Ωστόσο, αυτό που γνωρίζουμε από αρχαίες πηγές είναι ότι η σορός του Αλεξάνδρου εκλάπη από τον Πτολεμαίο καθ' οδόν και προσωρινά ετάφη στη Μέμφιδα της Αιγύπτου προτού καταλήξει στην Αλεξάνδρεια, όπου εν τέλει μετά από έγκει ανεγέρθη ένας τύμβος ανάστος του μεγαλείου του.

- Κατά τη γνώμη σας, για ποιον ένα κατασκευαστεί ο τύμβος της Αμφίπολης;

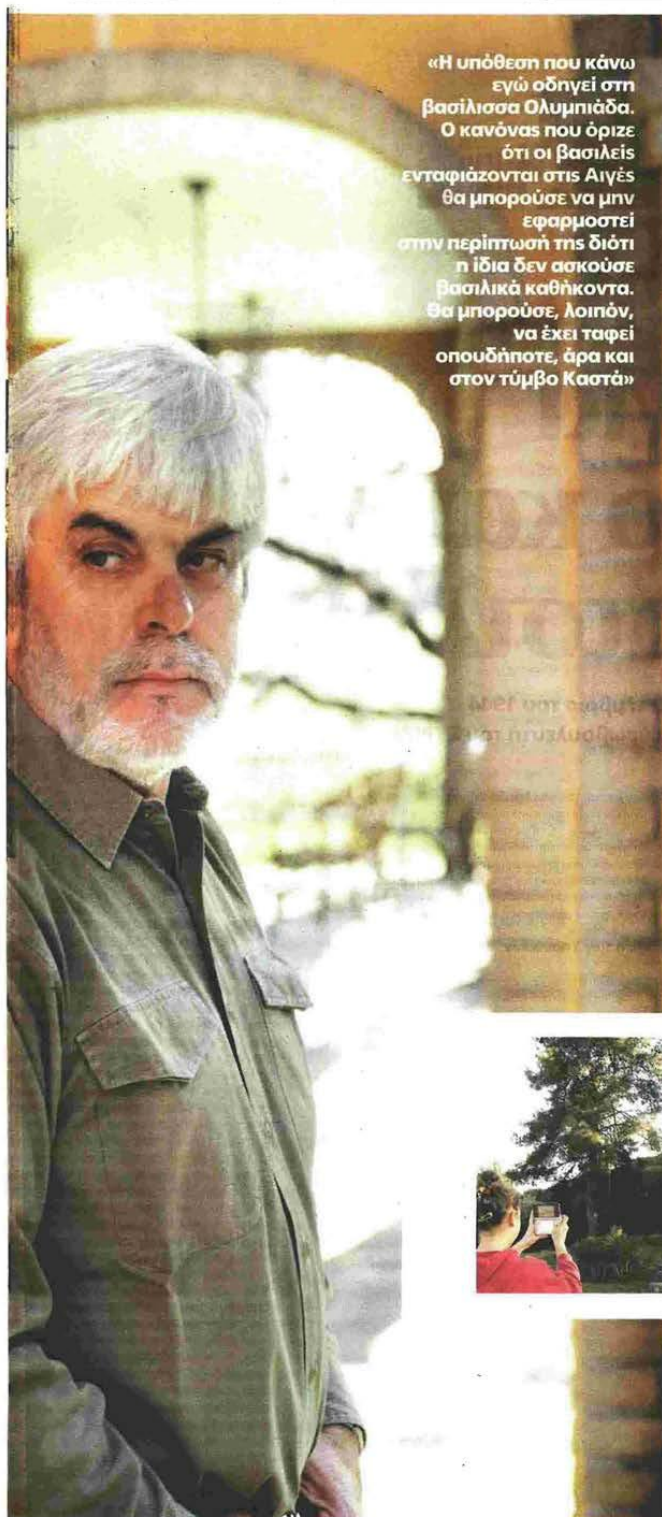
Η δική μου εντύπωση, η οποία βασίζεται μόνο στα ελάχιστα στοιχεία που έχουμε έως στη διαθέσιμά μας και σε υποθέσεις εργασίας, είναι ότι το μνημείο ήταν μάλλον αφιερωμένο σε κάποια προσωπικότητα εξαιρετικά σημαντική, αλλά και ταυτόχρονα κάποιον που έφερε τους κρητόντες της εποχής σε δύσκολη θέση - ακμή και μετά θάνατον. Γι' αυτό και έπρεπε να ταφεί με μεγαλοπρέπεια αλλά κάπως μακριά - σε ένα απομονωμένο μέρος. Άρα η υπόθεση που κάνω εγώ οδηγεί στη βασίλισσα Ολυμπιάδα. Ο κανόνας που όριζε ότι οι βασιλείς ενταφίζονταν στις Αγές θα μπορούσε να μην εφαρμοστεί στην περίπτωση της διότι η ίδια δεν ασκούσε βασιλική καθήκοντα. Θα μπορούσε, λοιπόν, να έχει ταφεί οπουδήποτε, άρα

και στον τύμβο Κοστώ.

- Πώς δικαιολογείτε την ταφή της Ολυμπιάδας σε μια «άσημη», όπως τη χαρακτηρίζατε, περιοχή της Μακεδονίας;

Το μυκό μου πηγαίνει στην Ολυμπιάδα διότι δολοφονήθηκε από τον Κάσσανδρο στην υποκρισία του οποίου παραβέβαιον ενδεχομένως οι τεράστιες διαστάσεις του τύμβου, καθώς έπρεπε να είναι τεράστιος αλλά και απομακρυσμένος, εξόριστος, ώστε να μην προσελκίσει επισκέπτες και να μην αποτελεί αντικείμενο συζήτησης. Η Ολυμπιάδα είχε μια εξαιρετική ευκαρία να λάμψει η ίδια: όταν πέθανε ο Αλέξανδρος, ήταν η μητέρα του θεού. Επομένως, θα μπορούσε να έχει επενδύσει αυτό το τεράστιο απόθεμα σεβασμού και κύρους που απολάμβανε προκειμένου να προστατεύσει τη Ρωζάνη και τον Αλέξανδρο Δ', τη σύζυγο και τον γιο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Αντίθετος, η Ολυμπιάδα επέλεξε, βλακωδώς, να χρησιμοποιήσει αυτή τη δύναμη εναντίον των ανθρώπων που, κατά την άποψή της, την είχαν ταπεινώσει. Και ύστερα, υπάρχει η επιθυμία του ίδιου του Αλεξάνδρου, ο οποίος είχε δώσει εντολή στον Αντίπατρο να σεβαστεί τη βασίλισσα, αλλά να την κρατήσει μακριά από την πολιτική.

**«Η υπόθεση που κάνω
εγώ οδηγεί στη
βασιλίσσα Ολυμπιάδα.
Ο κανόνας που όριζε
ότι οι βασιλείς
ενταφιάζονται στις Αιγές
θα μπορούσε να μην
εφαρμοστεί
στην περίπτωση της διότι
η ίδια δεν ασκούσε
βασιλικά καθήκοντα.
Θα μπορούσε, λοιπόν,
να έχει ταφεί
οπουδήποτε, άρα και
στον τύμβο Καστά»**

Αυτό η Ολυμπιάδα το εξέλαβε ως προσβολή και ταπεινώση και θέλησε να εκδικηθεί, κάτι που εξοίκασε μίσος εναντίον της. Κανείς δεν ήθελε να την προστατεύσει μα. Κανείς δεν παραμέρησε για να περάσει. Και τελικά η Ολυμπιάδα πέθανε με φρικτό τρόπο, δεν κατάφερε να σώσει τη νύφη και τον γερρόν της. Ο ρόλος της Ιστορίας θα ήταν εντελώς διαφορετικός αν η Ολυμπιάδα είχε γίνει ασπίδα για τη Ρωζάνη και τον μικρό Αλέξανδρο.

«Ο νεαρός Ηφαιστίωνας είναι στη Βαβυλώνα»

- Θα μπορούσε το μνημείο να έχει ανεγερθεί προς τιμήν του Ηφαιστίωνα; Ο Ηφαιστίωνας αποπεφάνθηκε στη Βαβυλώνα και νομίζω πως έχει εντοπιστεί το σημείο όπου είχε κηδεύσει η πελώρια πυρά του. Αναμφίβολα η τέφρα μεταφέρεται πολύ πιο εύκολα από μια μούμια - και πάλι, όμως, γιατί να κατολίζεις στον τύμβο Καστά; Κατά την άποψή μου, είναι εντελώς παράλογο το να διατάζει ο Αλέξανδρος να δημιουργηθεί μια τόσο μεγάλη πυρά ενώ σχεδίαζε να αποχωρήσει την τέφρα του πιο αγαπημένου του φίλου. Θεωρώ πολύ πιο εύλογο και φυσικό να θέλει να αποστεί τακτικά φόρο τιμής, να κάνει σπονδές, θυσίες κ.λπ. στη γιορτή του Ηφαιστίωνα, κάτι που θα ήταν δυνατόν αν κρατούσε κοντά του μόνο τα υπολείμματα της αποτέφρωσής του. Ο νεαρός Ηφαιστίωνας θα έπρεπε να μείνει στη Βαβυλώνα απλώς διότι εκεί σκόπευε να εγκατασταθεί ο ίδιος ο Αλέξανδρος. Η Βαβυλώνα εκπροσωπούσε τμήματα του Μακεδονικού βασιλιά στον έλεγχο της απέραντης αυτοκρατορίας του, καθώς γεωγραφικά βρισκόταν κοντά στο κέντρο της, σε μικρή απόσταση απ' όλες τις κτήσεις στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Καμία από τις διάφορες Αλεξάνδρειες που ίδρυσε δεν είχε φτάσει ακόμη σε λάμψη τη Βαβυλώνα, επομένως θα ήθελε να κρατήσει εκεί τον Ηφαιστίωνα, κοντά στο παλάτι του. Βεβαίως, υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο ο Αλέξανδρος να οραματιζόταν ένα μοντέλο διοίκησης με περισσότερα από ένα κέντρα.

- Παρ' όλα αυτά, στη μελέτη σας φαίνεται να κλίνετε προς την εκδοχή ότι ο τύφος του Αλεξάνδρου θα πρέπει να βρίσκεται στην Αλεξάνδρεια.

Αν επέλεγα ένα σημείο στον χάρτη για να ξεκάνω τη δική μου ανασκαφή αναζητώντας τον τύφο του, χωρίς κανένα διαγνώστη αυτό θα ήταν η Αλεξάνδρεια. Στις αρχαίες πηγές υπάρχουν πάρα πολλές ενδείξεις που ενισχύουν αυτή την εκδοχή. Προσωπικά όμως θεωρώ εξίσου σημαντικό το κίνητρο του Πτολεμαίου Α', ο οποίος γνώριζε πολύ καλά πώς, αν κρατούσε εκείνος τη μούμια του Αλεξάνδρου, θα αποφεύγονταν τα μέγιστα σε κύρος ως απειθαίρετος διαδόχός του. Η συμβολική σημασία και οι επιπτώσεις αυτού του γεγονότος ήταν τεράστιες, καθώς ο Πτολεμαίος, φροντίζοντας το νεκρό σώμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου θα περιβαλλόταν και ο ίδιος με την αλήτη του αυτοκράτορα, θα προσέκυβε θυμαριστές και προσκυνητές στην αυλή του από όλο τον κόσμο - κάτι που όντως συνέβη. Ο Ιούλιος Καίσαρ θέλησε να το επισκεφτεί, όπως και ο Οκταβιανός - να τον οποίο μάλιστα λέγεται ότι με μια αδελφή κίνηση του έσπασε τη μύτη, καθώς ταπεινώθηκε μια χριστή κορώνα στο κεφάλι της μούμιας. Στον τύφο του Αλεξάνδρου είχαν κατέβει επίσης ο Αντώνιος και η Κλεοπάτρα, ίσως και ο Καίσαρ.

Ο τάφος του Αλέξανδρου και η Αμφίπολη

- Πώς θα μπορούσε να μοιάζει ο τάφος του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Αλεξάνδρεια; Παραδόξως, σε κάποια βασικά του στοιχεία δεν θα πρέπει να διαφέρει από το μνημείο της Αμφίπολης, εφόσον ήταν τάφος μακεδονικού τύπου, παρόλο που στην περιοχή ενυπάρχουν τους επιφανείς νεκρούς είτε σε μαυροειδή είτε σε πυρομίτες. Κατά τον Ρωμαίο ποιητή Λουκανό, ο Ιούλιος Καίσαρ αυτοπροσώπως, οδυσφορώντας για οποιοδήποτε άλλο θαυμαστό μνημείο της Αλεξάνδρειας, κατέβηκε στον τύφο του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Σηληκερμμένα, ο Λουκανός γράφει «effossus cupide descendit in antrium», δηλαδή «με αυτισμονομία κατέβηκε στον υπόγειο τάφο». «Effossus» σημαίνει «σκαμμένος», άρα υπονοείται ότι ο νεκρικός θάλαμος όπου αναπαύονταν η μούμια του Αλεξάνδρου ήταν υπόγειος, υπόσκαφος σε σχέση με το επίπεδο του εδάφους. Δηλαδή, ακριβώς όπως οι βασιλικοί τάφοι της Βεργίνας - ή και αυτός του τύμβου Καστά, έτσι και αν η περίπτωση της Αμφίπολης είναι πιο σύνθετη.

- Ποια πιστεύετε πως είναι η πραγματική άδεια του αρχαιολογικού ευρήματος στην Αμφίπολη; Είναι εξαιρετικά σημαντικό διότι είναι τεράστιο. Δεν γνωρίζω κανένα άλλο ταφικό μνημείο όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά ίσως σε ολόκληρη την Ευρώπη που να είναι τόσο μεγάλο. Βεβαίως, δεν πρέπει να ξεχνάμε ποτέ ότι πρόκειται για αρχαιολογική ανασκαφή, γίνεται επιστημονική έρευνα, δεν είναι θαύμα, κάτι εξαιρεπραγματικό. Θα ήθελα να μάθω τα πάντα σχετικά με το ζήτημα μιλώντας με τους Έλληνες συναδέλφους μου. Και πραγματικά έλπιζα να προσκληθώ στην Αμφίπολη να δω από κοντά το μνημείο. Έχω μάλιστα και έναν φίλο με πολύ καλές διασυνδέσεις, ο οποίος προσπάθησε να με βοηθήσει να πάρω άδεια για επίσκεψη στον λόφο Καστά. Δυστυχώς όμως αυτό στάθηκε αδύνατον. Εκτιμώ αφάνταστα τους Έλληνες συναδέλφους, νομίζω πως κάνουν εξαιρετική δουλειά και με τίποτα δεν θα ήθελα να εμπλακώ στην εργασία τους. Δεν θα έγραφα ούτε

λέξη χωρίς την άδειά τους.

- Πολλά από τα βιβλία και τις αρχαιολογικές σας εργασίες αφορούν την Ελλάδα. Τι σημαίνει για σας ο ελληνικός πολιτισμός;

Μελέτω την αρχαία Ελλάδα από τα δεκατέσσερά μου χρόνια, διαβάζω καθημερινά αρχαία ελληνικά και ήδη από τότε που ήμουν νεαρός φοιτητής έχω επισκεφτεί τους αρχαιολογικούς θησαυρούς της χώρας σας - άρα εννοείται ότι η Ελλάδα είναι για μένα ιδιαίτερα σημαντική. Οπότε, πρέπει να διακρίνω ότι η ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου δεν είναι το αποκλειστικό μου ενδιαφέρον - αν και είναι συγκινητικά από κάθε άποψη προσωπικά, που επιπλέον χρόνια δεν σταματά να εξάπτει τη φαντασία. Πάιρνω συνεχώς επιστολές από διάφορους ανθρώπους, οι οποίοι διατηρούνται ότι γνωρίζουν ακριβώς το σημείο όπου βρίσκεται ο τάφος του Αλεξάνδρου.

